

ROMANIASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS 3/2023

Aika keskiviikkona 7. 6. klo 12-15.

Paikka Eduskuntatalo, A-kabinetti, Mannerheimintie 30, Helsinki
sekä Teams -kokous

Osallistujat

Aki Lindén, kansanedustaja, pj	x
Tino Varjola, Elämä ja Valo, vpj	x
Allan Armas Lindberg, Suomen Romanifoorumi (varajäs)	
Päivi Majaniemi, Suomen romaniyhdistys (varajäs)	x
Tuula Åkerlund, Romano Missio	x
Ossi Blomerus, Itä-Suomen Aronk	x
Ramona Grönstrand, Pohjois- Suomen Aronk	x
Armas Hagert, Lounais-Suomen Aronk	x
Taito Lehmusta, Etelä-Suomen Aronk	x
Maria Salenius, Kuntaliitto	x
Miriam Schwartz, Opetushallitus	x
Taina Riski, sosiaali- ja terveysministeriö	x
Ahti Avikainen, työ- ja elinkeinoministeriö	x
Rauno Merisaari, ulkoministeriö	x
Matleena Haapala, ympäristöministeriö	x
Emilia Hämäläinen, sisäministeriö	x
Anna Mikander, opetus- ja kulttuuriministeriö	ei
Pysyvät asiantuntijat	
Minna Piispa, oikeusministeriö	x
Måns Enqvist, Poliisihallitus	x

Anu Castaneda, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	
Helena Valentin, Itä-Suomen AVI	x
Henry Lindgren, Pohjois-Suomen AVI	x
Malla Laiti, Etelä-Suomen AVI	x
Katja Ärling, Lounais-Suomen AVI	x
Päsihteeri	
Anneli Weiste, STM	x
Asiantuntijat	
Henry Lehti, Poliisihallitus	x
Jenni Kettunen, Kajaanin kaupunki	x
Miranda Vuolasranta	x
Leif Hagert	x

Pöytäkirja

1. PJ avasi kokouksen ja totesi läsnäolijat.
2. Esityslista hyväksyttiin huomioiden, että puheenjohtajan joutuessa lähtemään varapuheenjohtaja siirtyy puheenjohtajaksi klo 14:30.
3. Edellisen kokouksen pöytäkirja (jaettu liitteenä) hyväksyttiin seuraavin muutoksin:

Romano Mission arkisto luovutetaan kansallisarkistolle, 7.9 Kansallismuseossa julkaisutilaisuus. Suomen Romaniyhdistys aloittanut Amingo School -hankkeen (OKM/OPH tuella), jossa mm. tuotetaan romanien historian opetukseen materiaaleja.

4. Etniseen profilointiin ja syrjintään puuttuminen (jaettu liitteenä)

- Poliisihallituksen laillisuusvalvonta esittelee laillisuusvalvontaselvityksen. Lue lisää <https://poliisi.fi/-/poliisihallitus-antoi-jatkosuosituksia-syrjinnan-estamiseksi-poliisitoiminnassa> Miranda Vuolasrannan ja Leif Hagertin kommenttipuheenvuorot. Keskustelu.

Helsingin Poliisilla vuosina 2013-2015 operaatio, jonka tavoitteena puuttua romaninuorten välisiin väkivaltaisuuksiin, turvata konfliktin osapuolia ja sivullisia. Operaatio tuli Poliisihallituksen tietoon v. 2021. POHA teki omaehtoisen selvityksen, jossa se totesi, että keinot rikkoivat etnisen profiloinnin kieltoa. YLE julkaisi tiedon selvityksestä, joka muutettiin sisäisestä julkiseksi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu huomautti myös, että jatkoselvitys on tarpeen. POHA oli jo todennut aiemmassa selvityksessä, että operaation

tietojen käsittely oli syrjivää. Nyt valmistuneessa laillisuusselvityksessä POHA kysyi kansallisesti kaikilta poliisilaitoksilta, onko ollut vastaavia käytäntöjä. Helsingin poliisilaitokselta löytyi liikkuviin Itä-Euroopan romaneihin kohdistunut operaatio, josta todettiin myös, että toiminta oli syrjivää. Selvityskohteet uudessa laillisuusselvityksessä tehtiin YVV pyynnön mukaisesti. Kysyttiin mm. pysäytysten perusteita. Kysyttiin myös operaation vaikuttavuutta, esim. kuinka moni pysäytetty liittyi operaation juurisyyhyyn sekä tietoja kirjanneiden poliisien määrää. Selvitys sisältää oikeusohjeet.

Käytännössä Kuri1 tehtiin niin, että poliisiautoissa olevilta tietokoneilta operaatioon liittyvät kirjaukset siirrettiin 2 vuoden aikana Excel-tiedostoon. POHAN laillisuusselvityksessä nämä 2253 kirjausriviä on käyty läpi ja löydetty 1527 sosiaaliturvatunnusta, joiden voidaan olettaa nimien perusteella olevan romaneja. Lisäksi listalla on parituhatta ajoneuvoa. Excellissä on virhe- ja tuplakirjauksia. Kenttäohjeissa ei ole ohjeita, että pitäisi tehdä näin. Nykyään on erilainen tiedustelujärjestelmä. Valtaosa kirjauksista kytkeytyy ajoneuvojen pysäytystilaisuuksiin sekä Häätäkeskuksen ilmoituksiin. Selvityksessä todettu sekä aiheellisia että aiheettomia pysäytyksiä. Suuri osa näyttää perustuvat aiheellisiin perusteisiin, mutta osan kohdalla ei pystytä osoittamaan, ettei olisi ollut syrjivä peruste. Pysäytyksistä ei ole tullut rikosilmoituksia eli ilmoituksia syrjivästä pysäyttämistä. 924 kirjauksen kohdalla on annettu seuraamus, yleisemmin rikosilmoitus, tavattu etsintäkuulutettu henkilö tms. 100 pysäytykseen liittyi ampuma-ase. Tietosuojaongelmia: kerätyt tiedot on laitokselta hävitty, mutta löytyivät kenttäjärjestelmästä ja nyt jatkotoimena POHAN laillisuusselvityksen edellyttämällä tavalla sieltä poistetaan.

HPL järjesti 1.3.2022 romaniyhteisöjen kanssa tilaisuuden, jossa romanit ilmaisivat huolensa tietojen säilyttämisestä, vaati niiden poistamista. POHA toteaa, että tietojen poistamisen lisäksi on ollut tärkeää arvioida laajemmin ohjauksen tarvetta liittyen poliisin tietojärjestelmälustojen käyttöön. POHA edellyttää, että poliisilaitosten on huolehdittava tietosuojasta ja automatisoitava tietojen poistuminen.

Laillisuusselvityksessä POHA edellyttää seuraavia toimenpiteitä:

- Saatetaan selvityksen päätelmät Helsingin Poliisilaitoksen tietoon
- YVV:n kannanotto, joka aiemmassa selvityksessä totesi HPL:n menettelyn olleen syrjivää, pistettiin kaikille laitoksille tietoon.
- POHA huolehtii tietojen poistamisesta ja ohjauksesta.
- Ratkaisua esitellään Romaniasiain neuvottelukunnalle.

Miranda Vuolasranta: Liitteenä kannanotto. Ihmisoikeusnäkökulma (Euroopan neuvoston, Euroopan parlamentin ja EU:n suositukset romanivastaisuuteen, syrjintään ja etniseen

profilointiin puuttumisesta). Laki on kaikille sama ja tuntu kummalliselta joutua täsmentämään, että laki koskee romaneja. Etninen profilointi on rasismia. Tämä on jo 3. kerta kun poliisin piiristä paljastui etninen profilointi.

Leif Hagert: Ratkaisussa selitellyä ja oikeutusta, puhutaan mm. saavutetuista tuloksista. On kuitenkin tehty rekisteri, vaikkei sanaa käytetä. Ajan kuluminen palvelee etnisen profiloinnin tekijöitä. Poliisien tekoihin ei voida palata, mutta romanien tietoihin voi. Kommentti siihen, ettei kukaan romani tehnyt rikosilmoituksia etnisestä profiloinnista: kansa, jota on syrjitty läpi historian ei aina luota oikeuden toteutukseen.

RONK:n keskustelussa tuotiin esiin eri näkökulmia poliisin ja romanien yhteistyön tarpeellisuudesta ja oikeutuksesta. Joidenkin keskustelijoiden mielestä toisten romaniaktivistien osallistuminen viranomaisyhteistyöhön voisi olla tulkittavissa myöntävyydeksi etnistä profilointia kohtaan, mutta yhteistyöhön osallistuneet kumosivat väittämän – poliisin ja romaniyhdistysten välisen yhteistyön katsottiin olevan tarpeellista romanien yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja profiloinnin ja muun väärän toiminnan estämiseksi. PolAMK:ssa järjestettyyn poliisiopiskelijoiden yhdenvertaisuuskoulutukseen ja muuhun kehittämistyöhön, kuten romaneihin kohdistuvien viharikosten tutkintaan, ollaan tyytyväisiä sekä romanijärjestöjen että poliisin tahoilta. Yhteistyön tuloksena tehdyssä oppaassa koulutusmateriaaliksi poliisin perus- ja jatkokoulutukseen myös täsmennetään poliisin yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitetta ja ohjeistetaan kohdentamaan toimenpiteet yhdenvertaisin perustein ja tunnistamaan syrjivät käytännöt. Yleisesti POHAN uutta laillisuus selvitystä pidetään hyvänä ja kattavana, kunhan sen toimet pannaan välittömästi käytäntöön.

PÄÄTÖS: Seurantatoimena sovittiin, että RONK seuraa etnisen profiloinnin kiellon toteutumista (Rompon toimenpide 2, seuranta).

SRY muistutti, että antigypsyismi (romanivastaisuus/mustalaisvastaisuus) on uusi käsite ja toivoo poliisin tunnistavan tämän romaneihin kohdistuvan syrjinnän ja rasismien historiallinen jatkumon. On tärkeää tunnistaa rasismien vaikutukset vapauden rajoittamisessa ja vallankäytössä. Romanien on voitava uskaltaa hakea apua poliisilta myös keskinäiseen väkivaltaan, luottaen, että poliisi kohtelee yhdenvertaisesti. Romaneja koskevaa tiedonkeruuta on kehitettävä oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti ja seuraavaksi poliisin on keskityttävä yksityisellä turvallisuusalalla tapahtuvaan etniseen profilointiin.

Keskustelussa huomautettiin myös, ettei romaneille ole lainkaan itsestään selvää, että viranomaiset kuulevat romanien näkökulmaa. Kuulemisissa täytyy huomioida eri romaniyhteisöt laaja-alaisesti siten, että myös alueellinen yhdenvertaisuus toteutuu.

POHA muistutti, että viranomaiset pyrkivät mahdollisimman laajaan kuulemiseen, kun väkivaltatilanteita esiintyy romanien keskuudessa –haasteena on, ettei ole olemassa

yksiäänistä yhteisöä, jonka kanssa voisi edistää väkivallantorjuntaa. Yhteisön sisäisiin syrjiviin väistämiskäytäntöihin ei myöskään pystytä puuttumaan viranomaistyöllä ja poliisin on hyvin haastavaa puuttua rikoksiin, jotka tapahtuvat ryhmien sisällä. Poliisihallitukselle yhdenvertaisuuden edistämismääräys ja YK:n syrjinnän kieltäminen ovat selviä. Pitäisi olla jatkuva vuorovaikutus romanien ja poliisin välillä ympäri Suomea – yhteistyön vastustaminen ei edistä mitään. Etninen profilointi on paitsi laitonta myös tehotonta – poliisin toiminnan tulee olla tietojohdosta. Laillisuus selvitys nojaa oikeusvaltioon.

Romaniaktivistit, jotka ovat olleet huolissaan romanien keskuudessa tapahtuneesta väkivallasta – erityisesti nuorten parissa- ovat halunneet osallistua yhteistyöhön poliisin kanssa opastaakseen, miten puuttua väkivaltaan. Etnisen profiloinnin tultua ilmi järjestöt tuomitsivat sen yksiselitteisesti. Todettiin, että poliiseja kouluttamalla ja koulutusmateriaalia tuottamalla ja kuulemisiin osallistumisella saavutetaan kuitenkin enemmän, kuin yhteistyöstä kieltäytymisellä. Romaneilla on yhdenvertainen oikeus hakea turvaa poliisilta.

Tiedoksi myös Helsingin poliisin tiedote viharikoksista, joista yksi tutkintaan johtaneista kohdistuu romaneihin. Toivotaan, että julkisuus loisi jonkinlaista ennalta ehkäisevää vaikutusta.

[Poliisi siirsi epäiltyjä viharikoksia syyteharkintaan - Poliisi](#)

5. Ulkoministeriö: Tulevalla hallituskaudella ulkoministeriölle isoin asia, mikä antaa mahdollisuuden romanien oikeuksien edistämiseen on Suomen 2023 ETYJ puheenjohtajuus. Suomalaisasiantuntija on tällä hetkellä töissä Varsovassa ETYJ romaniyksikössä. Suomi valmistautuu puheenjohtajuuteen. RONK pitää ETYJn puheenjohtajuuskauden valmistelua tärkeänä. UM pitkäaikainen RONK jäsen sls Merisaari sai kiitoskukat pitkästä työstään romanien oikeuksien puolustamisesta jäädessään eläkkeelle.
6. Hyvät väestösuhteet kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä.
Jenni Kettunen, Kajaanin romanityöryhmän puheenjohtaja

Aiempaan puheenvuoroihin viitaten, aika mitä elämme jyrkentää asenneilmapiiriä ja rakenteellinen rasismi on yleistä. Kajaani on pienenä kaupunkina pk seutua jäljessä. Alussa esittelen OM:n Hyvät väestösuhteet -kaavion. Luottamus on tärkeä asia viranomaisten ja vähemmistöjen välillä. Kunnioittava asenne vähemmistöjä ja ihmisoikeuksia kohtaan on lähtökohta hyvälle väestösuhteille, samoin turvallisuus ja se, että syrjintäkokemukset otetaan vakavasti. Oikeustietoisuuteen liittyy turvallisuus. Vuorovaikutukseen väestösuhteista liittyy viestintä, jokaisella oikeus tulla kohdatuksi myös kulttuurinsa edustajana, mikäli haluaa. Suomen romanien historia huomioidaan Kajaanissa: 1600 luvulla ensimmäiset romanit muuttivat seudulle Pietari Brahen

asuttamistoimien myötä. Monimuotoisuus Kainuun seudulla näkynyt pitkään. Moninainen väestö nähdään kunnan elinvoimaisuutta lisäävänä tekijänä. Paikkakunnan ilmapiiri on moninaisuutta tukeva, mutta päättäjiä täytyy välillä muistutella tästä.

Kajaanin yhdenvertaisuussuunnitelmissa on yhdenmukaiset tavoitteet Rompo3 kanssa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023-2025 osallistettu monipuolisesti kuntalaisia. Tässä romanityöryhmä ollut apuna. Olemme järjestäneet kuulemisia romaneille. Sitähän PTR tekee muuallakin, mutta Kajaanissa on haluttu edistää. Kuvilla on iso merkitys (keiden kuvia nähdään). Romaneja näkyy Kajaanin kuvastossa. Paikallisryhmä ollut myös EU:ssa edustamassa Suomen paikallista romanityötä. Mainittu YV-suunnitelmien seuranta: syrjintäkokemusten kirjaaminen ja ehkäisy/puuttuminen. Tasa-arvosuunnitelmassa lukee, että kun tehdään nuorisotyötä, kaupungilla on mainittu eri ryhmistä erikseen mm. romanit. Kuntaliitto sekä oikeusministeriön hyvien väestösuhteiden viranomaiset ovat olleet mukana tekemässä Kainuun suunnitelmaa. Tärkeänä pidämme, että STM/RONK viestii Hyvinvointialueiden johdolle riittävän painokkaasti Rompon yhdenvertaisuussuunnittelutavoitteesta. ESR+ hankehaussa ajatuksena rakentaa osallistava palveluekosysteemi (romanit olisivat pilottina). Yhdenvertaisuussuunnittelu lähtee rakenteista, vuorovaikutus on aitoa ja molemminsuuntaista.

Kuntaliitto totesi, että Kajaanin osallistava prosessi on ollut inspiroiva esimerkki kunnille miettiä, mitä tietoa puuttuu ja miten sitä kerätään strategioita suunnitellessa. Hyvinvointikertomusten ja YV suunnittelun rajapinta on tärkeä tunnistaa. Mietittävä, onko tarpeeksi tunnistettu HValueiden ja kuntien rajapinnat. Nähdään enemmän yhteistä kuin erilaisuutta eri väestöryhmien välillä.

Keskustelussa mainittiin, että Jyväskylässä toivotaan samanlaista yhteistyötä. Kajaanin ja Oulun kaupungit tehneet ensimmäiset Maakunta-Rompot (maaro) yhdessä romanien kanssa ja se antaa suunnan. Myös Lahdessa käynnistetty yhdenvertaisuussuunnittelu. Työparityöskentely ja yhteistyö pääväestön edustajien kanssa nähtiin onnistumisen edellytyksenä.

7. Muut asiat:

Mahdollinen RONKn työvaliokunta: pääsihteeri joutui toteamaan saaneensa esihenkilöltänsä ministeriöstä määräyksen, että tälle neuvottelukaudelle ei perusteta työvaliokuntaa resurssisyistä, neuvottelukuntaa on laajennettu runsaasti, siirrytty taas osin lähikokoustamiseen ja toiminnan mahdolluttava aiempiin raameihin.

Pääsihteeri esitteli lyhyesti Euroopan neuvoston ADI-ROM päätökset, jaettu liitteenä

Tiedoksi EU Roma Network, Bryssel, 6-7.6.2023 Marko Stenroos (THL) edustaa Suomea EU NRCP kyselyyn kaivataan vastauksia 2021-2022: romanitoiminnan raportoiminen EU komissiolle (liite 4). Pääsihteeri raportoi komissiolle, dl 30.6.

- 7 Henkilömuutokset: Janette Grönfors tulee takaisin pääsihteeriksi 18.9. alkaen.
- 8 Seuraava kokous 6.9.2023 Teamsissa.
- 9 Kokouksen päättäminen

JAKELU

Neuvottelukunnan jäsenet & asiantuntijat